

Dr. sc. Matko Pajčić
asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Lucija Sokanović
asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

MANIPULACIJA REZULTATIMA SPORTSKIH NATJECANJA - KAZNENOPRAVNA ODGOVORNOST ZA KAZNENO DJELO PRIJEVARE

UDK: 796:343

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 15.08.2011.

Manipulacija rezultatima sportskih natjecanja ima povijest vjerojatno jednako dugu kao i sport sam; međutim za pretpostaviti je da se prije radilo o rijetkim, izoliranim slučajevima. No, u novije vrijeme, a kao posljedica velike komercijalizacije sporta, takvo postupanje, koje je u pravilu koruptivne prirode, sve je učestalije. Riječ je o pojavi koja je vrlo često povezana s klađenjem, no ne nužno, budući da su prisutna i namještanja rezultata isključivo s ciljem postizanja određenog sportskog rezultata, npr. ostanka u određenom rangu natjecanja ili slično. U radu se razmatraju pojavni oblici tih radnji te mogućnosti kažnjavanja počinitelja navedenih protupravnih radnji temeljem normi kaznenog prava. Od više mogućnosti uspostavljanja kaznenopravne odgovornosti za više različitih kaznenih djela, u ovom radu će biti razmotrena samo kaznenopravna odgovornost za kazneno djelo prijevare, dok će razmatranje drugih kaznenih djela pod koja se obično povezuju s namještanjem rezultata sportskih natjecanja (primanje mita, davanje mita, udruživanje za počinjenje kaznenih djela, protupravno posredovanje, zlouporaba položaja i ovlasti i dr.) biti predmet potanijeg razmatranja u posebnom radu.

Ključne riječi: *sport, kazneno pravo, kazneno djelo, namještanje rezultata, prijevare*

UVOD

Sport se u antičkoj Grčkoj smatrao izvorom zdravlja, važnim čimbenikom za duhovnu i moralnu izobrazbu te skladni razvoj tijela. Danas se u većini razvijenih zemalja sport smatra temeljnim društvenim dobrom.¹ Prepoznavajući i uvažavajući značaj sporta i hrvatski Ustav u odredbi članka 69. navodi kako država potiče i pomaže skrb o tjelesnoj kulturi i športu.² Što čini sport društvenim dobrom? Prihvatanje vrijednosti sudjelovanja, poštovanje pravila, odnosno uvažavanje poštene igre (*fair play*) koje se očituje u (bar) jednom negativnom i jednom pozitivnom uvjetu: odbijanje da se pobjeda postigne pod svaku cijenu

¹ *Mavromatis A.*; *Gargalianos D.*, Sport Crimes in Greece: the Protection of Sport by the Greek Penal Law, http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume5/number2/mavromatis_gargalianos/, str. 1.

² Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst), Narodne novine br. 85/10

i sudjelovanje pod jednakim uvjetima. Međutim, vremenom je sport dosegao novu dimenziju: sportske ekipe su postale dionička društva utemeljena na velikom kapitalu, igrači - profesionalci potaknuti na pobjede visokim nagradama, sponzorstva i oglašavanje preuzeli su vodeću, gotovo egzistencijalnu ulogu u sportu. Veliki ekonomski interes za sportska natjecanja doveo je do nepovratnih posljedica. Sve više je "nesportskog" ponašanja, a oduvijek prisutna glad za pobjedom sve češće se potiče uporabom materija dvojbene prirode ili umjetnog porijekla sa ciljem poboljšanja sportskih dostignuća.

Zarade od pobjeda ili samog sudjelovanja u nekim sportskim događajima potakle su na traženje načina kojim će osigurati pobjeda prije samog početka natjecanja. Fanatizam između navijačkih skupina se povećao, obogaćen socijalnim, političkim i etničkim elementima te vodi do još većih akata nasilja. Brzi razvoj različitih vrsta manipulacija u sportu (uključujući različite vrste klađenja) rezultirao je nastojanjem da se ostvari profit namještanjem rezultata.

Kažnjavanje nesportskog ponašanja donošenjem i primjenom strogih disciplinskih pravila štite se sportski ideali i načelo poštene igre. Međutim, ograničeni učinak disciplinskih kazni i veliki porast ne samo nesportskog, već i protupravnog ponašanja³, učinio je nužnom intervenciju kaznenog prava (i to, čini nam se, više zbog zaštite kapitala koji se ulaže u sportaše ili organizaciju sportskih natjecanja, nego li zaštite sportskih ideala).

Manipulacija rezultatima sportskih natjecanja ima povijest gotovo jednako dugu kao i sport sam; međutim, za pretpostaviti je da se ranije radilo o rijetkim, izoliranim slučajevima. U novije vrijeme, a kao posljedica velike komercijalizacije sporta, takvo postupanje, koje je gotovo uvijek koruptivne prirode, sve je učestalije. Riječ je o pojavi koja je vrlo često povezana s klađenjem, no ne nužno, budući da nisu rijetka ni namještanja rezultata s isključivim ciljem postizanja određenog sportskog rezultata, npr. ostanka u određenom rangu natjecanja ili slično.

U radu se razmatraju pojavni oblici tih radnji te mogućnosti kažnjavanja počinitelja navedenih protupravnih radnji temeljem normi kaznenog prava. Od više mogućnosti uspostavljanja kaznenopravne odgovornosti za više različitih kaznenih djela, u ovom radu će biti razmotrena samo kaznenopravna odgovornost za kazneno djelo prijevare, dok će razmatranje drugih kaznenih djela pod koja se obično povezuju s namještanjem rezultata sportskih natjecanja (primanje mita, davanje mita, udruživanje za počinjenje kaznenih djela, protupravno posredovanje, zlouporaba položaja i ovlasti i dr.) biti predmet potanijeg razmatranja u posebnom radu.

³ Tako *Deutsche Welle*, 28.11.2009. iznosi kako se afera „kladionice“ ne ograničava samo na nogomet, ispituju se i neke „sumnjive“ košarkaške utakmice, odnosno teniski mečevi. Glede namještaljki u nogometu, porastao je broj liga u kojima je očito bilo neregularnih radnji, kao i broj zemalja u kojima je bilo namještaljki sa devet na čak 17! Preuzeto sa <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4943522,00.html>

2. FENOMENOLOGIJA NAMJEŠTANJA REZULTATA SPORTSKIH NATJECANJA

Na ovom mjestu ćemo iznijeti neke primjere i podatke koji ukazuju na rasprostranjenost kriminalnih radnji kojima se nezakonito utječe na ishod sportskih natjecanja. Prije detaljnijeg iznošenja primjera, potrebno je ukazati na potrebu razlikovanja dvaju glavnih oblika takvog djelovanja. Kriterij razlikovanja jest ima li namještanje rezultata natjecanja i (dodatnu ili primarnu) svrhu ostvarivanja zarade od klađenja putem uplata u sportskim kladionicama ili je isključiva svrha takvog ponašanja postizanje određenog sportskog cilja. Navedeno razlikovanje je vrlo bitno budući da o njemu ovisi i krug oštećenika, a eventualno i pravna kvalifikacija takvog djelovanja.

Jasno je da svako nezakonito utjecanje na ishod određenog sportskog natjecanja ima određenu sportsku svrhu koja se očituje u postizanju određenog cilja, najčešće pobjedi određene momčadi ili sportaša pojedinca. Ako je to jedini cilj takvog djelovanja, odnosno ako ono nije praćeno uplatom novčanih iznosa u kladionici na pobjedu momčadi ili pojedinca koji prema dogovorenom (namještenom) ishodu sportskog natjecanja treba pobijediti, situacija je nešto jednostavnija, a krug oštećenika donekle sužen. Takvo djelovanje obično ima za cilj osiguravanje plasmana određenog sportaša ili momčadi u sljedeće kolo natjecanja, ili postizanje određenog plasmana (npr. osvajanje titule prvaka, osvajanje jednog od nekoliko prvih mjesta koje vode u europska natjecanja ili ostanak u određenom rangu natjecanja). Svakako da i navedeni ciljevi koji se u praksi nazivaju "isključivo sportskima" to zapravo nisu, jer postizanje navedenih rezultata nerijetko ima vrlo važan financijski efekt: bilo izravno (npr. ako osvajanje prvog mjesta u nekom natjecanju donosi izravan plasman u određeno međunarodno natjecanje u sljedećoj sezoni, a sudjelovanje u takvom natjecanju, npr. Ligi prvaka, donosi sudionicima natjecanja određenu financijsku korist u vidu premije za sudjelovanje koju dijeli organizator natjecanja) ili neizravno (npr. kroz vjerojatan povećan interes sponzora).

Ako je nezakonito utjecanje na ishod sportskog natjecanja izvršeno ne samo s gore navedenim ciljem postizanja određenog sportskog rezultata, već i (ili isključivo) s ciljem ostvarivanja zarade na sportskim kladionicama (ili nekom drugom obliku klađenja na ishod natjecanja), situacija postaje složenija. Ovakav oblik korupcije u sportu je mnogo češći, nego prvonavedeni te predstavlja siguran dodatan izvor zarade putem uplata na ishod natjecanja koji je već dogovoren. U slučajevima koje ćemo u nastavku opisati namještanje rezultata je izvršeno upravo s ciljem ostvarivanja nezakonite dobiti putem klađenja u sportskim kladionicama.

U Njemačkoj je 2005. godine slučaj "Hoyzer" potresao njemačku (ne samo sportsku) javnost. Riječ je o skandalu koji se obično naziva po imenu nogometnog suca koji je bio najpoznatiji osuđenik u tom slučaju; sucu Robertu Hoyzeru koji je 2005. godine sukladno prethodnom dogovoru, svojim odlukama odredio ishod brojnih utakmica njemačkog nogometnog kupa te 3. nogometne lige. To je izvršio prema dogovoru i uputama organizatora kladioničarske mafije među kojima su

osobito istaknutu ulogu imali i neki hrvatski državljanima s prebivalištem u Berlinu, osobito prvookrivljeni i glavni organizator Ante Šapina. Navedeni okrivljenici su u kaznenom postupku proglašeni krivima te su im izrečene bezuvjetne zatvorske kazne u trajanju između dvije i tri godine.

Opisani događaji iz 2005. godine su bili tek uvod u najveći kladioničarski skandal u Europi, koji se dogodio 2009. godine. Riječ je o namještanju ishoda preko tri stotine nogometnih utakmica u nacionalnim ligama brojnih europskih država (između ostalih: Njemačke, Belgije, Švicarske, Hrvatske, Slovenije, Turske, Mađarske, Bosne i Hercegovine i Austrije), ali i kvalifikacijama za Ligu UEFA te nekim utakmicama u tom europskom natjecanju. Namještena je čak i jedna utakmica u kvalifikacijama za Svjetsko nogometno prvenstvo. Istražitelji su kao glavne organizatore cijele operacije označili berlinsku kladioničarsku mafiju i Antu Šapinu.

Naravno, ni Hrvatska nogometna liga nije imuna na takve nezakonitosti. U Hrvatskoj je provedena akcija *Offside* koja je kao rezultat imala otkrivanje te podizanje optužbe protiv 21 osobe (tri organizatora, jednog trenera, jednog direktora kluba, jednog menadžera te petnaest nogometaša) zbog namještanja rezultata utakmica Prve hrvatske nogometne lige.⁴ Šest okrivljenika je priznalo krivnju i sklopilo nagodbu s USKOK-om koju je sud potvrdio na sjednici optužnog vijeća, dok je postupak protiv ostalih okrivljenika još u tijeku.

U Italiji je zbog identičnih optužbi nedavno uhićeno 16 osoba, među njima i neki bivši nogometni reprezentativci Italije. Prema navodima istražitelja, cijena namještanja pojedinih utakmica prve talijanske nogometne lige (*Serie A*) je iznosila i do 400.000 eura.⁵

Najnoviji slučajevi namještanja važnih sportskih natjecanja dolaze iz Grčke⁶ te iz Turske gdje su početkom srpnja 2011. uhićeni neki od vodećih ljudi najvećih turskih nogometnih klubova (među njima i predsjednik aktualnog prvaka i doprvaka) zbog postojanja sumnje u namještanje rezultata.⁷

Iz navedenog pregleda se može zaključiti, pod pretpostavkom postojanja brojnih neotkrivenih slučajeva ovakvog oblika korupcije u sportu, da namještanje rezultata sportskih natjecanja nije izoliran incident, pa čak ni rijetka pojava, već da je riječ o iznimno raširenoj pojavi koja svojom učestalošću i obimom ugrožava suvremeni sport.

⁴ Prema navodima iz optužnice optuženici su pokušali namjestiti ukupno 12 utakmica, od čega su u osam slučajeva i uspjeli.

⁵ <http://www.vecernji.hr/sport/nogomet/signori-uhicen-zbog-namjestanja-utakmica-serie-a-isl-a-400-000-clanak-294863>. O beskrupuloznosti organizatora svjedoče i tvrdnje istražitelja da su optuženici podvalili igračima jedne momčadi prije početka utakmice uspavljujući napitak; kao posljedica toga jedan od igrača je vraćajući se automobilom kući nakon utakmice zaspao i doživio tešku prometnu nesreću. V. <http://www.nacional.hr/clanak/109315/signori-sef-kladiteljske-mafije-koja-je-trovala-nogometase>

⁶ <http://www.vecernji.hr/sport/nogomet/dva-celnika-grckih-prvoligasa-skandalu-oko-namjestanja-utakmica-clanak-303587>

⁷ <http://www.index.hr/sport/clanak/predsjednici-fenerbahcea-i-trabzonspora-uhiceni-zbog-sumnji-u-namjestanje/559310.aspx>

Samo u njemačkim kladionicama se godišnje, kako procjenjuju stručnjaci, zabilježi promet od oko 3.000.000.000 eura.⁸ Budući da je organizirani kriminal uvijek tamo gdje se vrte velike svote novca ne čudi rasprostranjenost ovakvih kriminalnih radnji. Njemačka Savezna kriminalistička policija (BKA) već odavno upozorava da se ne radi samo o šačici manipulatora, već o “kladioničarskoj mafiji koja djeluje globalno”.⁹ Europski centar takvih aktivnosti jest u Berlinu dok se glavni šefovi globalne kladioničarske mafije, po sadašnjim saznanjima njemačkih istražitelja, nalaze se u zemljama Dalekog Istoka: Kini, Maleziji, Tajvanu ili Singapuru.¹⁰

Modus operandi je jednostavan. Nakon što se na različite načine dogovori određeni ishod sportskog natjecanja, ili neki drugi element natjecanja koji je u ponudi sportskih kladionica (npr. da će svi golovi u nogometnoj utakmici biti postignuti u prvom poluvremenu ili da će određeni igrač dobiti žuti karton), uplatama u sportskim kladionicama (u visokom ukupnom iznosu, ali obično razdijeljenim na veći broj manjih uplata) osigurava se ogromna protupravna dobit.

Najviše se manipulira ishodima utakmica nižih liga - zato što tamo vlada manji medijski interes. Što se tiče vrste namještanja, neki poznavatelji “scene” ističu kako postoje dvije vrste manipulacija. Prva je da se uprave klubova dogovore oko ishoda susreta. Druga je opcija klasična prijevare u kojoj ne sudjeluju uprave klubova već se “kupi” nekoliko igrača, suca i slično. Pored klasičnog podmićivanja, koriste se i ucjene pojedinih sudionika. Koristan instrument, uz financijske dugove su i “pikantne” informacije uz pomoć kojih organizatori takvih namještaljki mogu ucijeniti nekog igrača, suca i dr.¹¹

3. NAMJEŠTANJE REZULTATA SPORTSKIH NATJECANJA I ODGOVORNOST ZA KAZNENO DJELO PRIJEVARE

Prilikom razmatranja kaznenopravne odgovornosti za namještanje rezultata sportskih natjecanja prema Kaznenom zakonu Republike Hrvatske¹², nužno je istaknuti da je moguća primjena više kaznenih djela. U ovom članku bit će zbog opsega rada razmotrena samo odgovornost za kazneno djelo prijevare u

⁸ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4911108,00.html>

⁹ Ibid. Prema nekim procjenama spomenuti berlinski ogranak kladioničarske mafije broji između 10 i 100 članova.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Velibor Džarovski, jedan od poznatijih nogometnih menadžera s područja bivše Jugoslavije je po vlastitom priznanju, namjestio rezultate stotinjak nogometnih, košarkaških i rukometnih utakmica. Navodi da nije problem naći “slabe” igrače ili suce: “U svakoj ekipi postoje ljudi koji se kockaju, koji imaju dugove, koji žele kupiti novo auto, stan. Ljudi koji imaju ljubavnicu koja voli skupe poklone i putovanja. I kako će si to jedan igrač s mizernom plaćom sve priuštiti? On mora “prodati” utakmice.” Na kraju daje pesimističnu ocjenu: “Sve dok bude kladionica, u nogometu će biti varanja”. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4953227,00.html>

¹² Kazneni zakon, Narodne novine br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07, 152/08., 57/11 i 77/11, u daljnjem tekstu: KZ.

hrvatskom i nekim poredbenim kaznenim pravima, dok će pitanje odgovornosti za neka druga kaznena djela biti predmetom potanjeg razmatranja u posebnom radu.

Temeljni oblik kaznenog djela prijevare iz čl. 224. st. 1. KZ-a čini onaj tko s ciljem da sebi ili drugome pribavi protupravnu imovinsku korist dovede nekog lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini.¹³

Radnja počinjenja sastoji se u lažnom prikazivanju ili prikrivanju činjenica. Lažno prikazivanje predstavlja aktivnu radnju koja može biti izričita izjava, ali i konkludentne radnje, tj. radnje koje prema poslovnim običajima prešutno sadrže neku izjavu, u kojem se slučaju lažno prikazivanje činjenica izvodi iz cjelokupnog počiniteljeva ponašanja.¹⁴ Prikrivanje činjenica predstavlja nečinjenje.¹⁵

Lažno prikazivanje ili prikrivanje činjenica za posljedicu treba imati dovođenje u zabludu ili održavanje u zabludi, pri čemu je zabluda pogrešna predodžba o činjenicama.¹⁶ Osoba koja je dovedena ili se održava u zabludi mora raspolagati svojom ili tuđom imovinom i na strani raspolagatelja ili treće osobe mora nastati šteta. Da bi postojala prijevarena mora postojati i subjektivni element protupravnosti, odnosno, počinitelj mora postupati s ciljem pribavljanja protupravne imovinske koristi za sebe ili drugoga.¹⁷

3.1. Pojedina protupravna ponašanja u slučajevima namještanja rezultata sportskih natjecanja

Radi preglednosti razmatranja koja slijede u nastavku, iznijet ćemo primjer namještanja sportskih rezultata radi ostvarivanja dobiti na kladionicama, situaciju

¹³ Uz jedan kvalificirani oblik prijevare, kada je počinjenjem kaznenog djela iz st. 1. pribavljena znatna imovinska korist ili je prouzročena znatna šteta, a počinitelj je postupao s ciljem pribavljanja takve imovinske koristi ili prouzrokovanja takve štete, KZ propisuje i dva privilegirana oblika. Prvi predstavlja tzv. sitnu prijevare, koja je počinjena ako je počinitelj pribavio malu imovinsku korist ili prouzročio malu imovinsku štetu, a počinitelj je postupao s ciljem pribavljanja takve imovinske koristi ili štete. Drugi slučaj specifičan je utoliko što se odnosi na počinitelja koji kazneno djelo iz st. 1. počinio samo s ciljem da drugoga ošteti.

¹⁴ *Novoselec, P.; Bojanić, I.* u: Novoselec, P. (ured.) Posebni dio kaznenog prava, Zagreb 2007., str. 235..

¹⁵ Prijevarena se može počiniti prikrivanjem činjenica, samo ako postoji zakonska ili ugovorna obveza upoznavanja druge strane s nekom činjenicom. Ibid.

¹⁶ *Novoselec, P.; Bojanić, I.* navode kako zabluda postoji i kad je osoba koja raspolaže imovinom u sumnji o činjenicama o kojima ovisi njezina odluka, ali se zbog uvjeravanja počinitelja ipak odlučuje na raspolaganje imovinom. Ibid.

¹⁷ Odredbom čl. 224. st. 2. propisano je kažnjavanje istom kaznom (kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine) za one koji ostvare sustav s reklamnom, akviziterskom ili drugom djelatnošću radi pridobivanja sudionika, ili one koji profesionalno šire sustav pri kojem se od uloženi sredstava očekuje dobitak i pri kojem se sudionicima obećava imovinska korist pod uvjetom da oni ili druge osobe pod jednakim uvjetima pridobiju druge sudionike, pri čemu je dobit imovinske koristi povezana ili potpuno ili djelomično od poštivanja igre drugih sudionika. Blažom kaznom (kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine) kažnjava se tko stvori sustav ili već stvoreni sustav uporabi za ostvarenje protupravne imovinske koristi koja po visini nije unaprijed određena, ako u odnosu na pojedine počinitelje nije ostvareno kazneno djelo prijevare. U ova dva slučaja, riječ je o tzv. lančanim ili piramidalnim igrama.

koja je u praksi mnogo češća nego namještanje rezultata bez namjere dobiti na kladionicama. Takva, "kladioničarska" prijevarena je predmet kaznenog postupka u svim gore opisanim slučajevima u pojedinim europskim državama.

Slučaj:

Osoba A (organizator cijele kriminalne operacije) podmićuje nogometnog suca B kako bi utjecao na ishod određene nogometne utakmice tako da osigura pobjedu gostujuće momčadi. Nakon podmićivanja i postignutog takvog dogovora sa sucem B, A odlazi u sportsku kladionicu i uplaćuje značajan iznos na pobjedu gostujuće momčadi u toj utakmici. Tri dana kasnije odigrava se nogometna utakmica na kojoj nogometni sudac B neosnovano dosuđuje kazneni udarac u korist gostujuće momčadi koja iskoristivši taj kazneni udarac pobjeđuje rezultatom 1:0. Nakon toga, A odlazi u kladionicu i podiže velik dobitak zbog velikog koeficijenta jer je pobjeda gostujuće momčadi bila neočekivana.

U navedenoj, tipičnoj, situaciji, mogu se razlikovati tri različita odvojena protupravna ponašanja: 1) isplata novca sucu B od strane A radi utjecanja na ishod sportskog natjecanja, 2) sklapanje kladioničarskog ugovora između A i kladionice te naknadna isplata novca kladionice (dobitka) osobi A te 3) utjecanje na rezultat nogometne utakmice od strane suca B.¹⁸

Iz navedenog razlikovanja je već na prvi pogled jasno da je potrebno razmotriti i supsumiranje opisanog činjeničnog stanja pod neka druga kaznena djela, no u ovom radu ćemo se zadržati samo na kaznenom djelu prijevare.

3.1.1. Isplata novca sucu B od strane A radi utjecanja na ishod sportskog natjecanja

Kod isplate novca sucu B od strane A radi utjecanja na ishod sportskog natjecanja, zadržimo li se samo na kaznenom djelu prijevare, takvo ponašanje samo za sebe, bez povezivanja s druga dva elementa, ne može se kvalificirati niti prijevaram niti pokušajem prijevare. Naime, u toj situaciji nedostaje kako dovođenje druge osobe u zabludu ili održavanje u zabludi tako i posljedično navođenje druge osobe da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini. O podvođenju opisane isplate novca pod neko drugo kazneno djelo (npr. primanje i davanje mita) na ovom mjestu neće biti riječi.

3.1.2. Sklapanje ugovora o sportskom klađenju između A i kladionice te naknadna isplata novca kladionice (dobitka) osobi A temeljem ugovora

Riječ je o situaciji na kojoj se potrebno nešto više zadržati te je potrebno razlučiti kažnjivost organizatora A od kažnjivosti nogometnog suca B za navedeno protupravno ponašanje koje ima za cilj stjecanje protupravne imovinske koristi na štetu kladionice.

¹⁸ Schlösser, J., Der „Bundesliga – Wettskandal“ – Aspekte einer strafrechtlichen Bewertung, Neue Zeitschrift für Strafrecht, 2005, (423) Heft 8, str. 424..

3.1.2.1. *Odgovornost organizatora A za kazneno djelo prijevare uslijed sklapanja ugovora o sportskom kladenju između A i kladionice te naknadne isplata novca kladionice (dobitka) osobi A temeljem ugovora*

Navedena kaznenopravna odgovornost A za kazneno djelo prijevare temeljem navedenog postupanja ovisi o tome da li je on drugu osobu doveo u zabludu ili održavao u zabludi te da li ju je tako naveo da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini. Pritom se mora razlikovati objekt zablude, odnosno raspolaganja imovinom pa tako moramo razlikovati: a) dovođenje u zabludu i/ili održavanje u zabludi sportske kladionice od b) dovođenja u zabludu ili održavanja u zabludi ostalih osoba (gledatelja, drugih osoba koje su se kladile u sportskoj kladionici, osobito na pobjedu domaće momčadi i dr.).¹⁹

A. Dovođenje u zabludu ili održavanje u zabludi sportske kladionice lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica

Središnje pitanje koje zaslužuje potanje razmatranje jest da li je A opisanim postupanjem “lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica” doveo kladionicu u zabludu ili je održavao u zabludi. Kad je riječ o lažnom prikazivanju ili prikrivanju činjenica, najprije se postavlja pitanje mora li se raditi o sadašnjim činjenicama ili prijevare postoji i kada je riječ o budućim činjenicama i događajima.²⁰

U Njemačkoj sudskoj praksi je *Reichsgericht* (RG) kao prethodnik današnjeg Saveznog vrhovnog suda (*Bundesgerichtshof* - BGH) u jednoj svojoj odluci naveo da se pod činjenicama u smislu kaznenog djela prijevare podrazumijevaju “svi konkretni prošli ili sadašnji događaji ili stanja vanjskog svijeta i ljudskog unutarnjeg života, koji su dostupni dokazima”.²¹

Argumentum a contrario, budući događaji ne bi se mogli smatrati činjenicama u smislu kaznenog djela prijevare. Ishod određenog sportskog natjecanja jest definitivno budući i neizvjesni događaj te bi ga stoga, prihvatimo li navedeno stajalište njemačke sudske prakse, valjalo isključiti kao činjenicu koju se “lažno prikazuje ili prikriva”, kako to navodi zakonski opis kaznenog djela prijevare u čl. 224. Kaznenog zakona.²² Mogućnost koja preostaje jest eventualno dovođenje kladionice u zabludu u pogledu činjenice da se A s nogometnim sucem B sporazumio o određenom utjecaju na ishod sportskog natjecanja koje je predmet kladenja.²³ U nastavku će biti razmotrena dva eventualna načina dovođenja kladionice u zabludu u pogledu tog pitanja: a) činjenjem i b) nečinjenjem.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid. Usp. i *Saliger, F.; Rönnau, T.; Kirch-Heim, C.*: Täuschung und Vermögensschaden beim Sportwettenbetrug durch Spielteilnehmer - Fall „Hoyzer“, *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 2007, str. 362.-363..

²² Da bi postojala prijevare, počinitelj mora najprije lažno prikazati ili prikriti činjenice. Činjenice su sva zbivanja i stanja u sadašnjosti ili prošlosti koja se mogu dokazivati. Tako *Novoselec, P., Bojanić, I.*, op. cit. kao u bilj. 16., str. 235..

²³ *Schlösser, J.*, op. cit. kao u bilj. 20., str. 425..

(1) Činjenje

Dovođenje druge osobe u zabludu ili njeno održavanje u zabludi (u nastavku ćemo ponekad rabiti izraz “zavaravanje” druge osobe) se može izvršiti izričito ili konkludentno. Jasno je da u našem primjeru ne postoji izričito zavaravanje. Osoba A, koja sklapa ugovor o klađenju s kladionicom naravno nije izričito izjavila kladionici (kao ponuditelju klađenja i drugoj ugovornoj strani) da sa sucem koji će suditi u toj utakmici nije dogovorila utjecanje na rezultat. Druga mogućnost dovođenja u zabludu činjenjem jest konkludentnim radnjama. U tom slučaju trebalo bi se raditi o cjelokupnom ponašanju koje navodi na krivi trag, a koje se može smatrati prešutnim izjašnjavanjem o određenim činjenicama. Dakle, u opisanoj situaciji ključno je pitanje može li se ponašanju osobe A (koja zaključuje ugovor o klađenju) pridati značaj prešutnog izjašnjavanja o nekoj činjenici, konkretno o činjenici da A nije dogovorio manipulaciju rezultatom sportskog natjecanja putem prethodnog dogovora sa sucem te utakmice.²⁴

Držimo da je odgovor na to pitanje potvrđan, a takav stav potvrđuje i njemačka sudska praksa.²⁵

U spomenutom njemačkom slučaju okrivljeni nogometni sudac *Hoyzer* je proglašen krivim za pomaganje u počinjenju kaznenog djela prijevare. Zemački sud u Berlinu ga je osudio na dvije godine i pet mjeseci zatvora dok je glavni organizator cijele kladioničarske prijevare Ante Šapina dobio dvije godine i 11 mjeseci za počinjenje kaznenog djela prijevare. Jedno od ključnih pitanja u postupku je bilo je li okrivljeni Šapina kao glavni okrivljenik doveo kladionicu u zabludu lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica. Zemački sud u Berlinu je pošao od shvaćanja da se onaj tko sklapa ugovor o klađenju s kladionicom istovremeno i prešutno izjašnjava da ne manipulira predmetom klađenja.

Hoyzerov branitelj je protiv presude podnio reviziju Saveznom vrhovnom sudu (BGH). Važno je istaknuti da je u postupku pred BGH savezni državni odvjetnik sam zatražio ukidanje osuđujuće presude navodeći da ne postoji odgovornost za kazneno djelo prijevare. Istaknuo je kako nedostaje spomenuto dovođenje drugog u zabludu ili održavanje u zabludi (njem. *Täuschung*) kao nužno obilježje bića kaznenog djela prijevare. Branitelji su se naravno rado pridružili takvom zahtjevu saveznog državnog odvjetnika. Predmet je zbog složenosti prije donošenja odluke iz nadležnosti sudske vijeća prebačen u nadležnost Velikog kaznenog senata BGH koji je 15. prosinca 2006. potvrdio odluku i pravno shvaćanje Zemačkog suda u Berlinu koja je tako postala pravomoćna.²⁶

BGH je svoj stav da je okrivljeni Šapina konkludentnim radnjama doveo u zabludu zaposlenike kladionice obrazložio u tri koraka. Najprije je izložio opće postavke o konkludentnom dovođenju u zabludu ili održavanju u zabludi. Potom je navedena načela primijenio na sportske oklade, pri čemu ih je interpretirao

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Odluka BHG, 5 StR 181/06. odluka je objavljena u časopisu: *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, (2007), str. 151..

kao podoblik igara na sreću kod kojih uspjeh ovisi o slučaju. Pozivom na teoriju građanskog prava BGH određuje sportski događaj (koji se održava u budućnosti i na koji osobe koje sudjeluju u okladi ne utječu) kao predmet ugovora o sportskom klađenju te iz toga izvlači zaključak da se prilikom sklapanja ugovora o klađenju svaka stranka konkludentno izjašnjava da nije (i neće) manipulativno utjecala na promjenu izgleda za ostvarenjem određenog rezultata. Na posljeticu, treći element na kojem BGH utemeljuje svoju odluku jest ranija sudska praksa tog suda i drugih visokih njemačkih sudova.²⁷

(2) Nečinjenje

Počinj enje kaznenog djela prijevara nečinjenjem (čl. 224. u svezi s čl. 25. Kaznenog zakona) pretpostavlja postojanje pravne obveze na činjenje. Prema *Novoselcu i Bojaniću*, prikrivanje činjenica je nečinjenje. Prijevara se može počiniti prikrivanjem činjenica, samo ako postoji zakonska ili ugovorna obveza upoznavanja druge strane s nekom činjenicom.²⁸

U njemačkoj pravnoj znanosti je dominantan stav da ugovorni odnos utemeljuje uzajamnu obvezu otkrivanja važnih činjenica.²⁹ *Schlösser* ističe da je ugovorni odnos sam po sebi samo jedan nužni, ali ne i dostatni uvjet za nastanak obveze djelovanja.³⁰ Smatra da je za nastanak obveze djelovanja (u ovom slučaju obveze izjašnjavanja o utjecanju na ishod predmeta oklade tj. ugovora o klađenju) potrebno postojanje odnosa povjerenja, koji primjerice može nastati iz dugogodišnjeg

²⁷ Prije odluke u predmetu *Hoyzer*, u praksi njemačkog Saveznog vrhovnog suda značajne su dvije odluke u kojima je BGH zauzeo različit stav. U prvoj odluci iz 1961. godine radilo se o slučaju kada je neka osoba u kladionici sklopila ugovor o ishodu natjecanja koje je u trenutku klađenja već započelo. Pitanje koje je bilo predmetom spora jest je li se on time prešutno izjasnio da mu nije poznat ishod tog natjecanja (tzv. kasno klađenje – *Spätwette*). BGH je to zanijekao te je čak pretpostavku o postojanju prešutnog izjašnjavanja u toj situaciji nazvao “samovoljnom konstrukcijom” (*willkürliche Konstruktion*). Međutim u jednoj kasnijoj odluci, iz 1979. godine, BGH je promijenio stav. U tom drugom slučaju i činjenice su bile sličnije našem primjeru: osoba koja je uplatila okladu u sportskoj kladionici na konjičke utrke je pritom naravno prešutjela da je “podmićivanjem” jahača smanjila rizik klađenja u svoju korist. BGH je ovaj put zauzeo stav da se radilo o konkludentnom dovođenju u zabludu, odnosno održavanju u zabludi. (Više o tome v. BGH presuda od 19. prosinca 1979. D. - 3 StR 313/79, BGHSt 29, 167.) Potonju odluku svakako valja smatrati mjerodavnijom i to iz dva razloga. Najprije valja istaknuti da je činjenično stanje sličnije našem primjeru, a važno je i što je riječ o kronološki kasnijoj odluci kojom je izvršena promjena dotadašnje prakse. Potonja odluka je osnažena odlukom u predmetu *Hoyzer* 2006. godine koja je izazvala veliku pažnju kako među teoretičarima, tako i među praktičarima. Za prikaz nekih manjkavosti u obrazlaganju presude BGH u predmetu *Hoyzer v. Saliger, F.; Rönau, T.; Kirch-Heim, C.* kao u bilj. 23. Za kritiku odluke BGH usp. *Reinhart, M.*, Das “Hoyzer”-Urteil des BGH: Genugtuung für den Sport oder Gefahr für die Betrugsdogmatik?, *Sport und Recht*, (2007), vol. 14., str. 52.-56., koji to naziva i iskrivljavanjem dogmatike o kaznenom djelu prijevara. Pozitivno o odluci BGH v. *Feinendegen, M.*, Sportwettenbetrug durch Spielmanipulationen – Fußballwettenskandal, *Neue Juristische Wochenschrift*, (2007), Heft 11, str. 782.-788., koji je naziva “sadržajno i pravno uvjerljivom”. Naravno, i ovaj autor kao najslabije elemente presude ističe dovođenje u zabludu i nastalu imovinsku štetu.

²⁸ Tako čini prijevaru nečinjenjem nezaposlena osoba koja propusti obavijestiti nadležnu službu da se zaposlila i nastavi primati naknadu za nezaposlene jer je na to izričito upozorena prilikom odobravanja naknade (VSH, I Kž – 1738/73, Pregled 6, 50). *Novoselec, P.; Bojanić, I.* op. cit. bilj. 16. str. 235..

²⁹ Za njemačku literaturu usp. npr. *LK-Tiedemann* 11. izdanje, 2000, § 263 Rn 61 i dalje.

³⁰ Pravna dužnost na djelovanje može proizlaziti u ovom slučaju iz ugovora, dobre vjere ili nadležnosti (*Vertrag, Treu und Glauben oder Ingerenz*).

poslovnog odnosa.³¹ O prijateljskoj povezanosti ili dugogodišnjem poslovnom odnosu se u opisanim slučajevima manipulacija radi ostvarivanja zarade na kladionicama ne može govoriti, tako da ne nastaje ni obveza razotkrivanja činjenica.

Međutim, čak i kada bismo prihvatili takav upitni stav, iz prijašnjeg odjeljka je jasno da je organizator A konkludentnim radnjama doveo kladionicu u zabludu, odnosno održao je u zabludi te da je taj element bića kaznenog djela prijevare ostvaren.

B. Navođenje oštećenika na raspolaganje imovinom na svoju štetu ili štetu

Lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica kladionica mora biti dovedena u zabludu ili održavana u zabludi. To znači s jedne strane da kod žrtve (u ovom slučaju kladionice) postoji proturječje između njene predodžbe i stvarnosti i s druge strane da je takvo proturječje (pogrešna predodžba) prouzročeno djelovanjem počinitelja (lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica).

Međutim, kao posljedica opisane zablude osoba koja je u zabludi (oštećenik) mora na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učiniti ili propustiti učiniti (štetno raspolaganje imovinom). Riječ je o (pored pitanja konkludentnog dovođenja u zabludu) drugom velikom problemu koji se javlja prilikom supsumiranja opisanih slučajeva kladioničke prijevare u sportu pod kazneno djelo prijevare. Pitanje imovinske štete koju je kladionica pretrpjela kao posljedicu dovođenja u zabludu mora se vremenski razdvojiti. Najprije ćemo pokušati razjasniti da li je kladionici kao oštećeniku imovinska šteta nastala već samim sklapanjem ugovora o klađenju. Na prvi pogled odgovor izgleda niječan, jer bi logičan zaključak bio da šteta nastaje tek kasnije, u trenutku isplate novca organizatoru prijevare i klijentu kladionice A. Međutim, njemački Savezni vrhovni sud je na to pitanje u predmetu *Hoyzer* odgovorio potvrdno, a u obrazlaganju tog svog na prvi pogled začuđujućeg stava da šteta kladionici nastaje već u trenutku sklapanja ugovora razvija novu pravnu figuru, tzv. "štetu u koeficijentima" (njem: "*Quotenschaden*"). Riječ je o razlici između formalnog i stvarnog koeficijenta vjerojatnosti o ishodu sportskog natjecanja koje je predmet klađenja. Naime, sastavni dio ugovora o klađenju jest i određeni koeficijent o kojem, u slučaju da se ostvari željeni rezultat, ovisi svota novca koji kladionica treba isplatiti kladitelju. BGH je istaknuo da je u situaciji kada je kladitelj manipulirao rezultatom utakmice, značajno promijenio (povećao) šanse za dobitkom koje su inače izražene koeficijentom. U usporedbi s tim stvarnim šansama za ostvarivanjem željenog rezultata, koeficijent izražen u ugovoru o klađenju je prenizak, tj. previše povoljan za kladitelja koji manipulira rezultatom. Stoga već takva "razlika u koeficijentima" predstavlja imovinsku štetu za kladionicu, koja ni ne mora biti izražena u novčanim jedinicama.³² Budući

³¹ BGH odluka od 8. 7. 1981 g. S. - 3 StR 457/80, BGHSt 30, 177, 181f.; i. 16. 11. 1993 - 4 StR 648/93, BGHR § 263 I Täuschung 13 S. 3; S/S-Cramer (o.Fn 16), Rn 22.

³² Za kritiku takve konstrukcije BGH, koja, prema mišljenju autora, iskrivljuje pojam umanjena

da navedena “šteta u koeficijentima” nastupa već prilikom zaključivanja ugovora o klađenju, BGH je zauzeo stav da je kazneno djelo prijevare dovršeno³³ već sklapanjem ugovora o klađenju.³⁴

Naravno, prava šteta mjerljiva novčanim jedinicama nastaje kasnije, isplatom novčanog iznosa temeljem ostvarenog pogođenog rezultata sukladno sklopljenom ugovoru o klađenju.³⁵

3.1.2.2. Kaznjivost nogometnog suca zbog sudjelovanja u prijeveri na štetu kladionice

Dok smo u prethodnom odjeljku detaljno pojašnjavali pitanje moguće odgovornosti organizatora A za kazneno djelo prijevare na štetu kladionice, potrebno je razmotriti i pitanje kaznenopravne odgovornosti nogometnog suca B za to kazneno djelo. Naravno, odgovor na to pitanje ovisi o postojanju krivnje organizatora A za to kazneno djelo. Ako zauzmemo stav da takva odgovornost organizatora A postoji, postavlja se pitanje načina na koji sudac sudjeluje u počinjenju tog kaznenog djela. U obzir posebno dolazi supočiniteljstvo te pomaganje u prijeveri.

Prema čl. 35. Kaznenog zakona, sudionici u počinjenju kaznenog djela su: supočinitelji, poticatelj i pomagatelj. Supočinitelji kaznenog djela su dvije ili više osoba koje na temelju zajedničke odluke počine kazneno djelo tako da svaka od njih sudjeluje u počinjenju ili na drugi način bitno pridonosi počinjenju kaznenog djela (čl. 35. st. 3.), dok su poticatelj i pomagatelj sudionici koji, ne vladajući počinjenjem kaznenog djela, poticanjem ili pomaganjem pridonose njegovu počinjenju (čl. 35. st. 4.).

Kad je riječ o sudioništvu u počinjenju kaznenog djela, doprinos suca počinjenju kaznenog djela prijevare bi se očitovao u utjecanju na rezultat nogometne utakmice koja je predmetom ugovora o klađenju između organizatora i kladionice. Ali mora se imati na umu da je radnja kojom se ostvaruje kazneno djelo prijevare dovođenje druge osobe u zabludu ili održavanje u njoj, što u ovom slučaju (u odnosu na kladionicu) čini samo organizator A.³⁶ Stoga valja smatrati da je sudac

imovine v. *Rönnau, T.; Soyka, T.*, Der „Quotenschaden“ im Fall „Hoyzer“ – ein Verstoß gegen das Bestimmtheitsgebot?, *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, (2009), Heft 1, str. 12.-14.

³³ Usp. *Novoselec, P.; Bojanić, I.*, op.cit. bilj. 16. str. 240., koji navode kako je djelo dovršeno nastupom štete, pri čemu nije potrebno i da je počinitelj ostvario protupravnu imovinsku korist za kojom je išao.

³⁴ Opširnije o toj pravnoj konstrukciji v. *Gaede, K.*, Betrug durch den Abschluss manipulierter Fußballwetten: Das Hoyzer-Urteil als Sündenfall der Ausdehnung des Betrugstatbestandes?, *Die Online-Zeitschrift für „Höchstrichterliche Rechtsprechung im Strafrecht“ (HRRS)*, Heft 1/2007, str. 17. Zanimljivo je da je navedena konstrukcija BGH velikim dijelom slična stavu koji je zauzeo Zemałjski sud u Berlinu kao prvostupanjski sud i temeljem kojeg je opravdao osudu za prijeveru. Riječ je o tzv. “ugrožavanju imovine izjednačenom sa štetom” (*Schadensgleiche Vermögensgefährdung*). Opširnije v. *Saliger, F.; Rönnau, T.; Kirch-Heim, C.*, Ibid.

³⁵ Usp. *Saliger, F.; Rönnau, T.; Kirch-Heim, C.*, Ibid. Str. 367.-368..

³⁶ Njemački autori navode da time dolazimo do (klasičnog) problema da li supočinitelj može biti osoba koja svoj doprinos počinjenju djela, a koji je nužan za dovršenje djela, ne izvršava na mjestu počinjenja djela (BGH odluka od. 26. 7. 1994g.K.u.a. - 5 StR 98/94, BGHSt 40, 218, 236.) Schlösser tako pojašnjava

pomagatelj u počinjenju kaznenog djela prijevare na štetu kladionice.³⁷ Vrijedno je spomenuti i da je sudac u ovoj situaciji doduše imao namjeru obogatiti se, ali da honorar koji mu je organizator A isplatio za manipulaciju rezultatom nogometne utakmice nije izravno povezan s umanjenjem imovine kladionice.³⁸ Obzirom da se hrvatski KZ izrijeком opredijelio za teoriju o vlasti nad djelom, što je posve razvidno iz odredbe čl. 35. st. 4., vjerujemo da bi i naši sudovi utvrdili kako je sudac pomagatelj jer ne vlada djelom (dok supočinitelj, *argumentum a contrario* vlada djelom).

3.1.3. Manipuliranje rezultatom sportskog natjecanja od strane suca

Nakon razmatranja isplate novca sucu te prijevare na štetu kladionice, treće pojedinačno ponašanje iz našeg primjera čiju je protupravnost i kažnjivost potrebno razmotriti jest utjecanje na tijek i ishod sportskog natjecanja od strane suca koji je prije toga primio novac kako bi to upravo učinio. Utjecanje na rezultat utakmice predstavlja povredu “obveze na neutralno vođenje sportskog natjecanja”, a time i skrivljenu povredu sportskog prava, tj. pravila nogometnog saveza koja reguliraju rad nogometnih sudaca.³⁹

Pored toga, potrebno je razmotriti radi li se i o mogućoj prijeveri na štetu gledatelja, nositelja televizijskih prava ili drugih sudionika u klađenju koji su u kladionici uložili svoj novac na protivničku momčad. *Schlösser* smatra da se u tim slučajevima ne može raditi o prijeveri uslijed toga što ne postoji djelovanje kojima se te osobe zavaravaju (tj. dovode u zabludu ili održavaju u zabludi), budući da nogometni sudac uopće ne stupa ni u kakav odnos s navedenim osobama ili ako i djeluje prema tim osobama, njegovo ponašanje nema vrijednost izjašnjavanja budući da ne postoji nikakva obveza razjašnjavanja u odnosu na te osobe. Uostalom, u zabludi o neutralnosti nogometnog suca se nalaze klubovi, gledatelji, drugi sudionici u klađenju i nositelji televizijskih prava na prijenos utakmice neovisno o njegovom ponašanju. Razlog tome jest što se polazi od neutralnosti ne zbog njegovog ponašanja, već zato što se nepristranost povezuje s institucijom nogometnog suca. Međutim, postavlja se pitanje je li sudac u toj situaciji počinio kazneno djelo prijevare na štetu navedenih osoba budući da on nije izvršio ništa čime bi ih doveo u zabludu. Neki autori smatraju da u ovoj situaciji djelovanje suca

da njemačka sudska praksa postupa kod računanja takvog doprinosa kaznenom djelu temeljem subjektivne teorije općenito velikodušnije i smatra dostatnim već sudjelovanje kod dogovaranja djela kao doprinos počinjenju djela (BGH, presuda od 15. 1. 1991g. S. - 5 StR 492/90, BGHSt 37, 289, 292; i v. 25. 10. 1994g.E. - 4 StR 173/94, BGHSt 40, 299, 301; Odluka od 14. 11. 2001 - 3 StR 379/01, BGHR § 263). Ipak BGH u novije vrijeme sve više uzima u obzir i objektivne kriterije prilikom računanja djelovanja druge osobe. Primjenjujući navedene kriterije u slučaju iz našeg primjera – uslijed očigledno niskog organizacijskog utjecaja nogometnog suca na počinjenje kaznenog djela – smatra da se ne može ustvrditi da je sudac supočinitelj. *Schlösser, J.*, Ibid. Str. 429..

³⁷ Više o razgraničenju između supočiniteljstva i pomaganja v. *Novoselec, P.*, Opći dio kaznenog prava, 3. izdanje, Zagreb, 2009., str. 349.-354. te 359.-360..

³⁸ *Schlösser, J.*, Ibid., str. 429..

³⁹ *Schlösser, J.*, Ibid.

nije uzročno povezano sa zabludom u kojoj se nalaze navedeni subjekti.⁴⁰ Nadalje, navedeni subjekti (dakle, klubovi gledatelji, drugi sudionici u kladenju i nositelji televizijskih prava na prijenos utakmice) ne raspolazu vlastitom imovinom uslijed manipulativnog suđenja – što je nužan element kaznenog djela prijevare. Razlog tome je što se moguće raspolaganje imovinom, npr. kupnja ulaznice za utakmicu, u pravilu prethodi utakmici.

Prihvatimo li navedeni stav, moramo dakle zaključiti da sudac manipuliranjem rezultatom utakmice ne čini kazneno djelo prijevare na štetu gledatelja na utakmici ili nositelja televizijskih prava prijenosa. Postoji međutim još jedan oštećenik u pogledu kojeg smatramo da sudac manipuliranjem rezultata (neovisno o postojanju dogovora s kladionicom) vrši kazneno djelo prijevare. Riječ je o nogometnom savezu kao nadležnom tijelu koje je suca delegiralo da sudi tu utakmicu. Sudac, dakle čini prijevare na štetu Hrvatskog nogometnog saveza ako ga HNS plaća za neutralno i nepristrano suđenje na toj utakmici.⁴¹

Sukladno čl. 42. Statuta Hrvatskog nogometnog saveza, Izvršni odbor HNS-a je donio Pravilnik o sucima, suđenju i sudačkim instruktorima.⁴² Nogometni suci su dužni po završetku utakmice sastaviti izvještaj o utakmici i podnijeti ga Savezu.⁴³ Ako u tom izvještaju ne postoje nikakve primjedbe, takav izvještaj ima objektivnu vrijednost izjave da se ishodu utakmice u sportskom smislu ništa ne može prigovoriti. Takva lažna izjava predstavlja konkludentno zavaravanje HNS-a.⁴⁴

Pored dovođenja u zabludu lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, daljni element nužan za postojanje odgovornosti za prijevare jest i štetno raspolaganje imovinom do kojeg je došlo uslijed zablude. Ono se u ovom slučaju očituje u plaćanju suca za obavljanje sudačkog posla na toj utakmici od strane HNS-a. Ali to pretpostavlja da se to plaćanje vrši nakon sporazuma o namještanju rezultata između suca i organizatora (ako se polazi od toga da je riječ o zavaravanju nečinjenjem), odnosno – ako se polazi od konkludentnog zavaravanja – nakon što je sudac nakon odsuđene utakmice dostavio neistinit izvještaj o utakmici Savezu, jer inače ne postoji uzročna veza između dovođenja u zabludu (ili održavanja u

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Prema čl. 58. Statuta Hrvatskog nogometnog saveza Disciplinska komisija može izricati sankcije igračima, trenerima, službenim osobama klubova i nogometnim djelatnicima, nogometnim sucima, sudačkim instruktorima i kontrolorima i delegatima na utakmicama, te klubovima. Sankcije koje se mogu izreći nogometnim sucima su: a) upozorenje, b) ukor, c) novčana kazna, d) zabrana suđenja, odnosno obavljanje instruktorske, kontrolorske ili delegatske, dužnosti na određeno vrijeme ili određen broj utakmica, e) brisanje sa liste suđenja, sudačkih kontrolora ili delegata, f) povrat nagrada te g) isključenje iz nogometne organizacije.

⁴² http://www.hns-cff.hr/upl/products/Pravilnik_o_sucima_sudjenju_i_sudackim_instruktorima.pdf

⁴³ Navedene obveza propisana je u čl. 57. Pravilnika.

⁴⁴ Držimo da se može smatrati i da postoji obveza nogometnog suca da HNS upozna s dogovorima između njega i organizatora o namještanju rezultata. Za razliku od odnosa između kladionice i osobe koja se kladi na određeni rezultat ovdje postoji značajno uži ugovorni odnos, tako da se u okviru ovog ugovornog odnosa jako puno više treba polaziti od posebnog odnosa povjerenja koji utemeljuje obvezu djelovanja.

zabludi) i raspolaganja imovinom.⁴⁵

3. ZAKLJUČAK

Slobodno nadmetanje, koje se može smatrati priznatim pravnim dobrom koje jamči funkcioniranje tržišno-gospodarskog društvenog poretka (uključujući i za ovu temu značajno područje komercijalnog sporta) koji počiva na načelu postignuća i svijesti stanovništva o racionalnosti i javnosti tržišta, se u pogledu gospodarskih posljedica značajno povrjeđuje manipulacijama u području sportskog sustava. Posebna društvena štetnost manipulacija u sportu s ciljem postizanja nepoštene gospodarske dobiti leži u dvostrukom pravcu napada na navedeno zaštićeno pravno dobro: manipulacija ne izobličuje samo šanse sportaša u natjecanju za gospodarskom dobiti koje se temelje na prirodnim mogućnostima i postignućima, nego imaju za posljedicu vrlo neugodan učinak i na sportsku kulturu u svijesti stanovništva i razvoj i očuvanje pravičnosti u sportu.⁴⁶

Komercijalizirani vrhunski sport se u tom pogledu ne razlikuje od natjecanja u slobodnom tržišnom gospodarstvu: i ovdje kao i tamo postoje ustavnim pravom propisana pravila namijenjena očuvanju jednakosti šansi prilikom sudjelovanja u (sportskom) gospodarskom životu.

Kršenjem navedenih pravila može doći ne samo do odgovornosti po pravilima sportskog prava već i do kaznenopravne odgovornosti. Od više mogućih kaznenih djela u ovom radu je razmotrena samo odgovornost za kazneno djelo prijevare. Držimo da je iz prethodnih razmatranja razvidno da je ipak osnovano ustvrditi da postoji odgovornost za kazneno djelo prijevare u slučajevima namještanja rezultata sportskih natjecanja radi ostvarivanja financijske dobiti na štetu sportskih kladionica. Organizator kriminalne operacije koji uplaćuje ulog i kasnije podiže novac na kladionici kazneno je odgovoran za prijevaru počinjenu na štetu kladionice, a sudac koji u dogovoru s njim za određeni primljeni novčani iznos manipulira ishodom utakmice je pomagatelj u počinjenju tog djela. Sudac može pod određenim biti proglašen krivim i za prijevaru na štetu nogometnog

⁴⁵ U njemačkoj teoriji neki autori ističu i da je u toj situaciji raspolaganje imovinom na vlastitu štetu uzrokovano zabludom moguće pronaći i u propuštanju podizanja tužbe radi naknade štete zbog ponašanja nogometnog suca koje je protivno ugovoru između njega i Saveza. Usp. o tome opširnije *Schönke/Schröder/Cramer*, StGB, 26. izdanje, § 263, Rn 58; te *Triffterer*, O., Neue Juristische Wochenschrift, 1975, str. 615. Što se tiče takvih građanskopravnih posljedica u slučaju Hoyzer, njemački nogometni savez je najprije u travnju 2007. godine podnio protiv osuđenog Hoyzera tužbu za naknadu štete u iznosu od 1,8 milijuna eura: međutim godinu dana poslije postignut je dogovor da će Hoyzer isplatiti 750.000 eura, tijekom 15 godina po 126.000 eura godišnje. Vrlo interesantno je i pitanje ponovnog odigravanja manipuliranih utakmica. Schwab tako smatra da utakmice, za koje je u kaznenom postupku dokazano da su bile manipulirane, moraju ponovno biti odigrane. U protivnom, ako nogometni savez ne zakaže ponovno odigravanje ovih utakmica, odgovoran je za naknadu štete pogođenim klubovima. Gledatelji pak imaju u tom slučaju pravo zahtijevati od domaćinskog kluba naknadu novca plaćenog za ulaznicu, dok se domaćinski klub ima pravo regresirati od nogometnog saveza, odnosno suca koji je manipulirao rezultatom na toj utakmici. V. *Schwab, R.*, Das zivilrechtliche Nachspiel im Fall Hoyzer, Sport und Recht, (2005), str. 938.-939..

⁴⁶ *Bannenberg, B.*, Korruption und Sport u: *Wabnitz/Janovsky*, Handbuch des Wirtschafts- u. Steuerstrafrechts, 3. Auflage 2007., Rdn. 137.

saveza koji ga je postavio da sudi tu utakmicu i koji mu je nakon toga i isplatio predviđeni honorar za suđenje. Identičnu pravnu situaciju u pogledu prijave na štetu kladionice imamo i u situacijama ako su potkupljeni igrači ili neki drugi djelatnici u klubu.

MANIPULATION OF RESULTS AT SPORT COMPETITIONS- CRIMINAL LIABILITY FOR THE CRIMINAL OFFENCE OF FRAUD

The manipulation of results at sporting competitions probably has a history as long as sport itself. However, one can presume that perviously, these were rare isolated cases. In more recent times and as a result of the increased commercialisation of sport, such behaviour, which is actually of a corruptive nature, is constantly increasing. It is an occurrence which is very often linked to betting, but not necessarily, given that also present is game –fixing with the exclusive aim of achieving a certain sports result, for example, to stay in a certain sports league and so on. In this paper, the characteristics of such activities and the possibilities for punishing the perpetrators of such illegal offences based on legal norms of criminal law are considered. Of the several possibilities of establishing criminal liability for various criminal acts, only one criminal liability for the criminal act of fraud will be considered in this paper. The other criminal acts which are usually linked to game-fixing in sporting competitions (offering and accepting bribes, collusion, illegal possession, abuse of position and power and so on) will be considered in more detail in another paper.

Key words: *sport, criminal law, criminal offence, game-fixing, fraud*

LITERATURA:

Bannenberg, B., Korruption und Sport u: Wabnitz/Janovsky, Handbuch des Wirtschafts- u. Steuerstrafrechts, 3. Auflage 2007.

Feinendegen, M., Sportwettenbetrug durch Spielmanipulationen – Fußballwettskandal, Neue Juristische Wochenschrift, (2007), Heft 11, str. 782.-788..

Gaede, K., Betrug durch den Abschluss manipulierter Fußballwetten: Das Hoyzer-Urteil als Sündenfall der Ausdehnung des Betrugstatbestandes?, Die Online-Zeitschrift für “Höchstrichterliche Rechtsprechung im Strafrecht” (HRRS), Heft 1/2007., str. 16.-20..

Mavromatis Achilleas, Gargalianos Dimitris, Sport Crimes in Greece: the Protection of Sport by the Greek Penal Law, dostupno na: http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume5/number2/mavromatis_gargalianos/.

Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, 3. izdanje, Zagreb, 2009..

Novoselec, P., (ured.), Posebni dio kaznenog prava, Zagreb, 2007..

Reinhart, M., Das “Hoyzer”-Urteil des BGH: Genugtuung für den Sport oder Gefahr für die Betrugsdogmatik?, Sport und Recht, (2007),vol. 14., str. 52.-56..

Rönnau,T.; Soyka, T., Der „Quotenschaden“ im Fall „Hoyzer“ – ein Verstoß gegen das Bestimmtheitsgebot?, Neue Zeitschrift für Strafrecht, (2009), Heft 1, str. 12.-14..

Saliger,F.; Rönnau, T.; Kirch-Heim, C.: Täuschung und Vermögensschaden beim Sportwettenbetrug durch Spielteilnehmer - Fall „Hoyzer“, Neue Zeitschrift für Strafrecht, 2007, str. 361.-368..

Schlösser, J., Der „Bundesliga – Wettskandal“ – Aspekte einer strafrechtlichen Bewertung, Neue Zeitschrift für Strafrecht, 2005, (423) Heft 8, str. 423.-429..

Schwab, R., Das zivilrechtliche Nachspiel im Fall Hoyzer, Sport und Recht, (2005), str. 938.-939..

Szwarc, A., J., Strafbarkeit der Korruption im Sport im Lichte des Polnischen Strafrechts, u: Strafrecht und Wirtschaftsrecht, Festschrift für Klaus Tiedemann zum 70. Geburtstag, Carl Heymanns Verlag 2008. , str. 939.-948..